

Rapportage

Verrekend bedrag vorderingen schending inlichtingenplicht 2018

In samenwerking met het ministerie van SZW

Mirthe Bronsveld-de Groot
Leonore Braggaar
Lisanne van Koperen
Thirsa Leendertse

Juli 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4

- 1.1 Aanleiding onderzoek 4
- 1.2 Doel en projectresultaat 4
- 1.3 Opzet rapport 4

2. Onderzoeksmethode 5

- 2.1 Extra uitvraag 5
- 2.2 Schatting verrekenende bedragen 7

3. Respons 11

- 3.1 Representativiteit van de respons 12

4. Uitkomsten 13

- 4.1 Schatting verrekenende bedragen 13
- 4.2 Vergelijking met voorgaande jaren 14
- 4.3 Effect van verrekenende vorderingen op de incassoratio 15

5. Conclusie 16

Bijlage 1 17

Samenvatting

Om het bedrag te bepalen dat gemeenten vóór opgave aan het CBS hebben verrekend bij nieuw ingestroomde vorderingen schending inlichtingenplicht in 2018 is een extra uitvraag naar alle gemeenten uitgestuurd. Volgens de BDFS zijn in het verslagjaar 2018 in totaal 41,9 duizend vorderingen schending inlichtingenplicht gestart met een totale beginschuld van 74,6 miljoen euro. Uit de extra uitvraag blijkt dat gemeenten in totaal voor ruim 241 duizend euro aan schulden hebben verrekend vóór opgave aan het CBS in de BDFS. Dit brengt de totale beginschuld van de in 2018 gestarte vorderingen op 74,8 miljoen euro. De incassoratio (het teruggevorderde deel van een schuld) voor de nieuw gestarte vorderingen wegens schending van de inlichtingenplicht in 2018 blijft op 14 procent wanneer het verrekende bedrag wordt meegenomen in de berekening.

Keywords

Bijstandsdebiteuren; Bijstand; Sociale zaken en werkgelegenheid; Sociale zekerheid; Sociale uitkeringen; Incassoratio

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Personen kunnen teveel of ten onrechte bijstand ontvangen, bijvoorbeeld omdat zij bij de aanvraag van de uitkering onvolledige of onjuiste gegevens verstrekken, of gedurende de looptijd van de bijstandsuitkering niet voldoen aan hun inlichtingenplicht. In dergelijke gevallen van overtreding van de inlichtingenplicht¹ hebben gemeenten op grond van de Participatiewet het recht om het teveel ontvangen bedrag terug te vorderen. Dat geldt ook wanneer de persoon een bestuurlijke boete moet betalen. Daarbij mag de gemeente het bedrag gedurende 6 maanden verrekenen met de algemene bijstand, waarbij een beslagvrije voet geldt ter hoogte van 90 procent van de geldende bijstandsnorm.

Wanneer verrekeningen plaatsvinden voordat de beginschuld wordt opgegeven in de Bijstandsdebiteuren- en fraudestatistiek (BDFS), heeft het CBS geen compleet beeld van de beginhoogte van de schulden en is er een onderschatting van totale vorderingsbedragen wegens schending van de inlichtingenplicht. Ook zal de incassoratio hierdoor licht onderschat worden. De belangrijkste reden voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) om het CBS opdracht te geven tot dit onderzoek is om te onderzoeken in hoeverre de verrekeningen van de gemeenten effect hebben op de hoogte van de incassoratio.

1.2 Doel en projectresultaat

Het doel van dit onderzoek is het vaststellen van de omvang van de door gemeenten verrekende terugvorderings- en boetebedragen om een realistische hoogte van de totale terugvorderings- en boetebedragen te kunnen publiceren en om een aangepaste incassoratio te kunnen berekenen.

1.3 Opzet rapport

In het volgende hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode besproken. Dit is uitgesplitst in een onderdeel over de extra uitvraag en een deel over de schatting van de verrekende bedragen en aangepaste incassoratio. Daarna worden de uitkomsten besproken voor de respons (hoofdstuk 3) en de schatting van de verrekende bedragen en de aangepaste incassoratio (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 5 worden de conclusies gegeven.

¹ Sinds de 'Richtlijnen Bijstandsdebiteuren en – fraudestatistiek (BDFS) 2017' van kracht zijn, is de term 'fraude' gewijzigd in 'overtreding inlichtingenplicht'. In het vervolg van deze rapportage wordt gesproken over terugvorderingen overtreding inlichtingenplicht (Ontstaansgrondcode 51-56) en boetevorderingen overtreding inlichtingenplicht (Ontstaansgrondcode 58,59).

2. Onderzoeksmethode

Dit onderzoek valt uiteen in twee delen. Om de ware omvang van de door gemeenten verrekende bedragen in beeld te krijgen is een extra uitvraag in de vorm van een korte vragenlijst aan gemeenten gestuurd. Daarna is aan de hand van de antwoorden uit de vragenlijst het totale verrekende bedrag berekend. Voor de gemeenten die niet responderen op de extra uitvraag is het verrekende bedrag geschat op basis van de antwoorden van gemeenten die wel responderen. Het verrekende bedrag is tevens gebruikt om de aangepaste incassoratio te berekenen.

2.1 Extra uitvraag

Net als in voorgaande jaren is een extra uitvraag in de vorm van een vragenlijst naar gemeenten gestuurd over vorderingen schending inlichtingenplicht (zie bijlage 1). De extra uitvraag is uitgestuurd naar alle berichtgevers van de BDFS. Een berichtgever is een gemeente of een dienst die door een aantal gemeenten is opgezet en de gegevens voor een statistiek aanlevert aan het CBS. Een berichtgever kan gegevens verstrekken over verschillende gemeenten, maar het omgekeerde komt ook voor: verschillende berichtgevers kunnen over één gemeente rapporteren. Berichtgevers hebben per gemeente waar zij berichtgever voor zijn een vragenlijst gekregen. De berichtgevers hebben het verzoek gekregen om gegevens te verstrekken over eventuele verrekeringen die zijn uitgevoerd op vorderingen met een datum besluit in 2018 en de bedragen die daarmee waren gemoeid. Voor deze vorderingen geldt dus dat de startdatum van terugvordering op of na 1 januari 2018 ligt en op of vóór 31 december 2018. Het is goed om op te merken dat dit niet hetzelfde hoeft te zijn als de periode van schending van de inlichtingenplicht. De periode van schending van de inlichtingenplicht is namelijk de periode waarover de schending heeft plaatsgevonden, de startdatum (datum besluit) van de vordering is het moment waarop is besloten dat er een bedrag teruggevorderd moet worden. Het kan dus voorkomen dat de periode van schending van de inlichtingenplicht vóór 2018 heeft plaatsgevonden, maar dat de vordering een datum besluit in 2018 heeft. In de uitvraag moet tevens gelden dat de ontstaansgrond om een van de volgende situaties gaat:

- 51. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen witte inkomsten
- 52. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen zwarte inkomsten
- 53. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen vermogen en of inkomsten uit vermogen
- 54. Overtreding inlichtingenplicht: onjuiste opgave woonadres
- 55. Overtreding inlichtingenplicht: onjuiste opgave samenstelling huishouden
- 56. Andere overtreding inlichtingenplicht

- 58. Boete wegens overtreding inlichtingenplicht met benadelingsbedrag
- 59. Boete wegens overtreding inlichtingenplicht zonder benadelingsbedrag

In bijlage 1 zijn alle vragen te vinden die aan gemeenten gesteld zijn. Ook de bij de vragenlijst toegevoegde inleiding en toelichting staan in de bijlage. Berichtgevers konden in de vragenlijst aangeven of er in 2018 verrekeningen hebben plaatsgevonden bij nieuwe vorderingen.

Figuur 2.1 laat zien dat de antwoordopties voor vraag 2 en 3 vervallen als een gemeente aangeeft dat er géén verrekening heeft plaatsgevonden. Wanneer het antwoord op de eerste vraag 'Ja' is, wordt aan berichtgevers gevraagd vanaf welk moment de nieuwe vorderingen in de BDFS worden opgenomen. Hierbij kan gekozen worden uit de opties 'Vanaf het moment van beschikking', 'Na verrekening', of 'Anders, namelijk:'.

Figuur 2.1. Vragenlijst – vraag 1: geen verrekening.

Verrekenende fraude- en boetebedragen 2018

Gemeente:

1 Heeft er in 2018 in uw gemeente verrekening plaatsgevonden bij nieuwe vorderingen in het kader van algemene bijstand?¹⁾ **U hoeft alleen vraag 4, 5, 9 en 10 in te vullen**

Stel: Er is sprake van een boetevordering of een vordering wegens overtreding van de inlichtingenplicht van 250 euro, waarvan in de eerste maand 50 euro wordt ingehouden op (verrekenend met) de uitkering.

2 Vanaf welk moment neemt u dergelijke vorderingen op in de BDFS?

In het voorbeeld is er na verrekening nog een restschuld van 200 euro.

3 Indien er na verrekening nog sprake is van een restschuld, welk bedrag neemt u dan op als beginschuld (Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 13 'Hoogte beginschuld')?

Vervolgens is aan de berichtgevers gevraagd welk schuldbedrag opgenomen wordt in de BDFS wanneer er sprake is van een restschuld ná verrekening. Figuur 2.2 geeft de drie antwoordmogelijkheden op deze vraag weer. Voor berichtgevers die aangeven de beginschuld ná verrekening op te nemen, mist het verrekenende bedrag in de BDFS. Het verrekenende terugvorderings- en boetebedrag van gemeenten die vóór verrekening opnemen in de BDFS, is in de BDFS verwerkt in de beginschuld.

Figuur 2.2. Vragenlijst – antwoordmogelijkheden voor vraag 3.

In het voorbeeld is er na verrekening nog een restschuld van 200 euro.

3 Indien er na verrekening nog sprake is van een restschuld, welk bedrag neemt u dan op als beginschuld (Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 13 'Hoogte beginschuld')?

Maak een keuze

- Maak een keuze
- Beginschuld vóór verrekening
- Restschuld ná verrekening
- Anders namelijk:

2.2 Schatting verrekende bedragen

2.2.1 Quotiëntschatters

Voor de verwerking van de gegevens is gebruik gemaakt van quotiëntschatters. Bij deze statistische methode wordt aangenomen dat de berichtgevers die niet hebben gerespondeerd, ongeveer dezelfde eigenschappen hebben als de berichtgevers die wél hebben gerespondeerd. De responderende gemeenten van dit onderzoek komen namelijk qua grootteklasse en softwarepakket overeen met alle gemeenten in Nederland (zie paragraaf 3.1). Daarom mag worden aangenomen dat bepaalde verhoudingen die gelden voor de respons, ook gebruikt mogen worden voor de non-respons. Voordat de verrekende bedragen voor de non-respons daadwerkelijk zijn bij geschat, is eerst gekeken of er sprake is van uitbijters onder de gemeenten die gerespondeerd hebben en of het nodig is deze buiten de analyse te houden.

Om de berekening te kunnen maken, is voor alle berichtgevers vanuit de BDFS transactiebestanden bepaald hoeveel gestarte vorderingen wegens het schenden van de inlichtingenplicht er in 2018 zijn, met de bijbehorende beginschuld. Vervolgens is een onderscheid gemaakt tussen de berichtgevers die hebben gerespondeerd op de extra uitvraag en de berichtgevers die geen opgave hebben gedaan (non-respons). Voor de berichtgevers waarvoor responsdata beschikbaar waren, is het aantal vorderingen met verrekeningen bepaald en daarvan het aantal verrekende vorderingen waarbij alleen de restschuld ná verrekeningen wordt opgegeven aan het CBS. Van de vorderingen waarbij alleen de restschuld ná verrekening wordt opgegeven, is berekend welk bedrag de gemeenten in totaal hebben verrekend, met daarbij de standaarddeviatie. Dit is immers het bedrag dat ontbreekt in de BDFS.

Hierna is het gemiddeld verrekende bedrag per vordering berekend: het totale verrekende bedrag dat niet in de BDFS is opgegeven (restschuld ná verrekening), gedeeld door het aantal vorderingen volgens de BDFS van de responsgemeenten. Door deze verhouding te vermenigvuldigen met het aantal BDFS-vorderingen van de non-respons kan een schatting gemaakt worden van het bedrag dat de berichtgevers die niet gerespondeerd hebben, in 2018 hebben verrekend vóór opgave aan het CBS. Wanneer gesproken wordt over 'verrekend bedrag ná' wordt hier het verrekende bedrag mee bedoeld dat in de extra uitvraag is opgegeven door gemeenten die de restschuld ná verrekening opgeven in de BDFS.

In formulevorm:

$$\text{verrekend bedrag na}_{non-respons} = \frac{\text{verrekend bedrag na}_{respons}}{\# \text{ vorderingen BDFS}_{respons}} \times \# \text{ vorderingen BDFS}_{non-respons}$$

Vervolgens geldt dat het totale bedrag aan verrekeningen voor dit type vorderingen (terugvordering schending inlichtingenplicht of boete) gelijk is aan de som van de verrekeningen volgens de responderende berichtgevers en het bij geschatte bedrag aan verrekeningen voor de non-respons:

$$\text{verrekend bedrag na}_{type \text{ vordering}} = \text{verrekend bedrag na}_{respons} + \text{verrekend bedrag na}_{non-respons}$$

Deze berekening wordt afzonderlijk uitgevoerd voor de terugvorderingen en de boetevorderingen. Omdat de verdeling van de gemeenten over de gemeentegrootteklassen nogal kan verschillen, net als de verhouding tussen het verrekenende bedrag en het aantal BDFS-vorderingen, wordt de berekening afzonderlijk uitgevoerd voor elke gemeentegrootteklasse om tot een nauwkeuriger resultaat te komen. De uitkomsten per gemeentegrootteklasse worden vervolgens samengenomen om te komen tot totaaluitkomsten voor heel Nederland. Tot slot kan uit de schattingen van het verrekenende bedrag voor de totale aantallen vorderingen schending inlichtingenplicht in Nederland het totaalbedrag aan verrekeningen voor alle in 2018 gestarte vorderingen worden berekend:

$$\begin{aligned} & \text{verrekenend bedrag } na_{\text{totaal}} \\ &= \text{verrekenend bedrag } na_{\text{terugvordering schending inlichtingenplicht}} + \text{verrekenend bedrag } na_{\text{boete}} \end{aligned}$$

Doordat een deel van het verrekenende bedrag geschat is, hebben de einduitkomsten in dit rapport een bepaalde onzekerheidsmarge. De marges worden berekend aan de hand van de standaarddeviatie σ . Net als voor de berekeningen voor het verrekenende bedrag zelf wordt de standaarddeviatie berekend voor het verrekenende bedrag van de berichtgevers die gerespondeerd hebben én aan hebben gegeven dat zij bij verrekeningen alleen de restschuld ná verrekening opgeven in de BDFS. Uit deze standaarddeviatie kan de standaarddeviatie voor het bijgeschatte bedrag berekend worden door deze te vermenigvuldigen met de verhouding tussen de aantallen BDFS-vorderingen voor de non-respons en de respons:

$$= \frac{\sigma_{\text{non-respons}}}{\frac{\# \text{ vorderingen BDFS}_{\text{non-respons}}}{\# \text{ vorderingen BDFS}_{\text{respons}}}} \times \sigma_{\text{respons}}$$

Uit de standaarddeviaties voor de respons en de non-respons is de totale standaarddeviatie voor het totale bedrag aan verrekeningen te berekenen als de wortel van de som van de gekwadrateerde standaarddeviaties:

$$\sigma_{\text{totaal}} = \sqrt{\sigma_{\text{respons}}^2 + \sigma_{\text{non-respons}}^2}$$

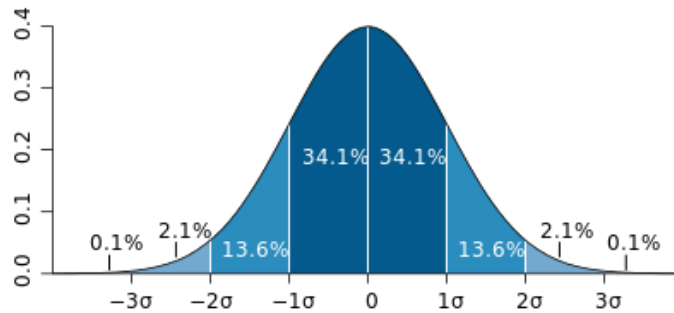
Voor de grenzen van het 95%-betrouwbaarheidsinterval geldt vervolgens:

$$\text{ondergrens} = \mu - 2 * \sigma$$

$$\text{bovengrens} = \mu + 2 * \sigma,$$

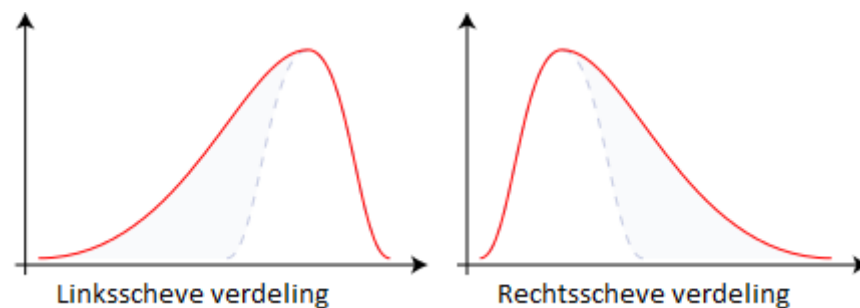
met μ het gemiddelde en σ de standaarddeviatie van de verrekenende bedragen (zie figuur 2.3).

Figuur 2.3. Kansdichtheidsfunctie van de normale verdeling²

Een kanttekening bij deze methode om de onzekerheidsmarges te berekenen, is dat de genoemde formules voor het 95%-betrouwbaarheidsinterval alleen gelden, wanneer de verdeling van de data (bij benadering) normaal verdeeld is. Zie figuur 2.4 voor voorbeelden van links- en rechtsscheve verdelingen.

Figuur 2.4. Kansdichtheidsfunctie van een linksscheve en rechtsscheve verdeling³

Om ook in het geval van een rechtsscheve verdeling onzekerheidsmarges te kunnen berekenen, kan een logaritmische transformatie worden toegepast op de data: in plaats van te werken met de verrekende bedragen zelf wordt de natuurlijke logaritme van de bedragen genomen. Hierdoor wordt de rechtsscheve verdeling getransformeerd tot een verdeling die (bij benadering) normaal is. Vervolgens kan de berekening voor de onzekerheidsmarges worden uitgevoerd en tot slot wordt de omgekeerde transformatie uitgevoerd. Dit levert de volgende waarden op voor de onder- en bovengrens van het betrouwbaarheidsinterval van het totale verrekende bedrag:

$$\text{ondergrens} = e^{\mu_{\log} - 2 * \sigma_{\log}}$$

$$\text{bovengrens} = e^{\mu_{\log} + 2 * \sigma_{\log}}$$

waarbij:

$\mu_{\log}$ = het gemiddelde van het natuurlijke logaritme van de verrekende bedragen

$\sigma_{\log}$ = de standaarddeviatie van het natuurlijke logaritme van de verrekende bedragen

² "Standard deviation diagram" door Mwtoews – Eigen werk gebaseerd (in concept) op de figuur van Jeremy Kemp, 2005-02-09. Licensed under CC BY 2.5 via Commons.

³ "Negative and positive skew diagrams (English)" door Rodolfo Hermans (Godot). Licensed under CC BY-SA 3.0 via Commons

Uit het logaritmische karakter van de formules voor de onder- en bovengrens blijkt dat de afstand tussen de ondergrens tot het gemiddelde duidelijk verschilt van de afstand tussen de bovengrens en het gemiddelde, met name voor grotere waarden van σ .

2.2.2 Gebruikte bronnen

Bijstandsdebiteuren en -fraudestatistiek (BDFS)

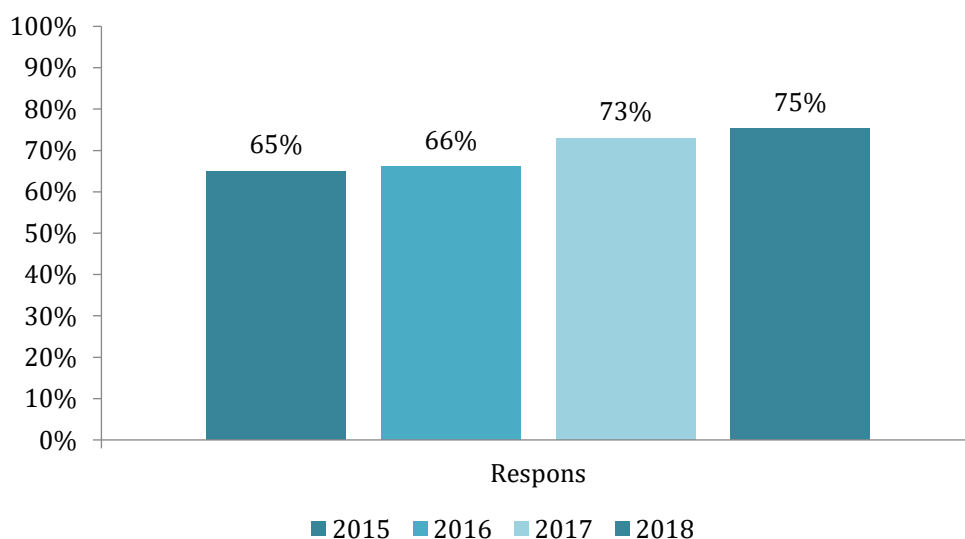
Om voor de non-respons toch een verrekend bedrag te schatten is het aantal gestarte vorderingen nodig. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Bijstandsdebiteuren en -fraudestatistiek (BDFS). De BDFS is een maandstatistiek en bevat informatie die door gemeenten wordt aangeleverd over de in Nederland openstaande schulden die ontstaan zijn vanuit de algemene- en bijzondere bijstand, IOAW, IOAZ en Bbz. Maandelijks worden bestanden met gegevens over afzonderlijke vorderingen door de gemeenten aan het CBS verstrekt. Een deel van de vorderingen zijn vorderingen wegens schending van de inlichtingenplicht of boetes wegens schending van de inlichtingenplicht. Dit zijn de vorderingen waar dit onderzoek zich op richt. In de analyse zijn alleen de vorderingen die ontstaan zijn vanuit de algemene bijstand op grond van de Participatiewet meegenomen. Dit betekent dat de vorderingen die ontstaan zijn vanuit de IOAZ, de IOAW, de Bbz en de aanvullende bijstandsuitkeringen (bijzondere bijstand) buiten beschouwing zijn gelaten. In dit project zijn bovendien de vorderingen die ontstaan zijn vanuit de AIO buiten beschouwing gelaten. Daardoor wijken de aantallen en bedragen af ten opzichte van het project Incassoratio.

Er is gebruik gemaakt van transactiebestanden. De term transactiebestanden wordt gebruikt voor de geanonimiseerde bestanden waarin de administratief vertraagde informatie voor twee maanden is teruggelegd. Op die manier wordt alle beschikbare, recente informatie meegenomen voor de berekening van de geschatte bedragen.

3. Respons

Dit jaar is de vragenlijst - anders dan voorgaande jaren - iets eerder in het jaar, half februari 2019, naar alle berichtgevers uitgestuurd met het verzoek om deze binnen drie weken terug te sturen. Het uitsturen van deze vragenlijst is gecombineerd met de vragenlijst voor het project Waarschuwingen⁴. Een aantal dagen na het verstrijken van de deadline is een rappelmail uitgestuurd naar de berichtgevers die nog niet hadden gereageerd. Half april is nog een rappel verstuurd. Vervolgens zijn grote gemeenten die na de tweede rappel nog niet gerespondeerd hadden, gebeld om te vragen of zij de uitvraag nog konden invullen. Uiteindelijk is er voor 285 gemeenten van de 380 gemeenten die er in 2018 in Nederland waren een ingevulde vragenlijst ontvangen. Dit komt overeen met een respons van 75 procent. In figuur 3.1 is te zien dat de respons de afgelopen jaren gestegen is.

Figuur 3.1 Respons op de vragenlijst, naar verslagjaar

Mogelijk komt de stijging van de respons doordat de uitvraag dit jaar eerder is uitgestuurd en gecombineerd is met de vragenlijst voor het project Waarschuwingen. Hierdoor hadden gemeenten langer de tijd om de vragenlijst te beantwoorden en konden de vragenlijsten gelijktijdig worden ingevuld.

⁴ Rapportage Waarschuwingen 2018: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2019/29/rapportage-waarschuwingen-2018>

3.1 Representativiteit van de respons

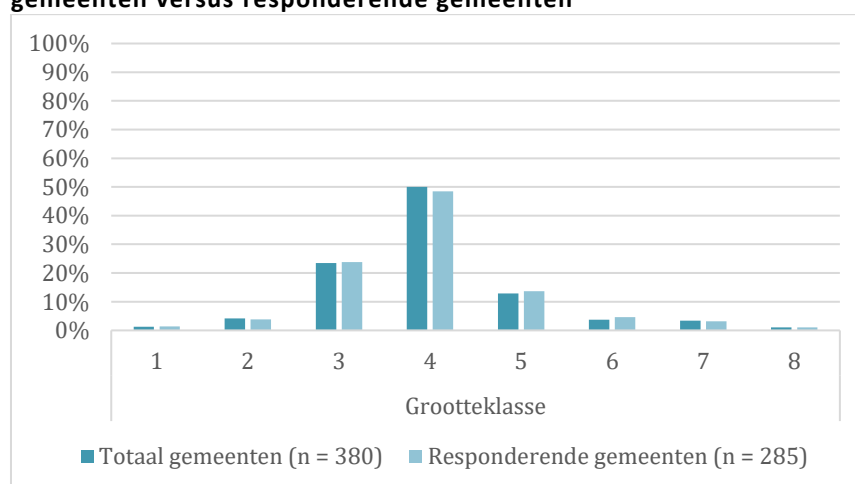
Om te bepalen of de respons representatief is voor heel Nederland is gekeken naar de grootteklassen en softwarepakketten van de responderende gemeenten in vergelijking met heel Nederland. De grootteklasse van een gemeente wordt bepaald op basis van het aantal inwoners in die gemeente.

De volgende grootteklassen worden onderscheiden:

- Minder dan 5 000 inwoners
- 5 000 tot 10 000 inwoners
- 10 000 tot 20 000 inwoners
- 20 000 tot 50 000 inwoners
- 50 000 tot 100 000 inwoners
- 100 000 tot 150 000 inwoners
- 150 000 tot 250 000 inwoners
- 250 000 inwoners of meer

Van elke grootteklasse heeft minimaal 69 procent van de gemeenten gerespondeerd. In figuur 3.2 is voor alle 380 gemeenten in Nederland en de 285 gemeenten die gerespondeerd hebben het relatieve aandeel per grootteklasse weergegeven. De figuur laat zien dat de verdeling over de responderende gemeenten vrijwel hetzelfde is als de verdeling voor alle gemeenten. Dit betekent dat de responderende gemeenten qua inwonersaantal representatief zijn voor alle gemeenten. Omdat de kolommen van de Nederlandse gemeenten en de kolommen van de responderende gemeenten optellen tot honderd procent kan het voorkomen dat het aandeel respons van een grootteklasse hoger is dan het aandeel van de aangeschreven gemeenten. Dit is bijvoorbeeld te zien bij grootteklasse 3 (10 000 tot 20 000 inwoners): van alle gemeenten behoort 23 procent in deze grootteklasse. Van de responderende gemeenten valt 24 procent in grootteklasse 3. Dit komt dan dus doordat de respons in andere grootteklassen lager ligt. De verdeling van de responderende gemeenten is vrijwel gelijk aan de respons in voorgaande jaren.

Figuur 3.2 Representativiteit naar grootteklasse: verdeling voor totaal gemeenten versus responderende gemeenten

Ook voor de softwarepakketten is bekeken of de respons representatief is voor heel Nederland. Dit blijkt inderdaad zo te zijn.

4. Uitkomsten

4.1 Schatting verrekende bedragen

Volgens de BDFS zijn in 2018 29,4 duizend terugvorderingen gestart bij gemeenten wegens schending van de inlichtingenplicht (algemene bijstand, P-Wet). In de BDFS was de totale beginschuld van deze terugvorderingen 66,6 miljoen euro (zie ook tabel 4.1). Uit de respons op de verstuurde vragenlijst en de bijschatting zoals beschreven in 2.2.1, bleek dat de gemeenten in totaal voor ongeveer 109 duizend euro aan terugvorderingen hebben verrekend. Dit brengt de totale beginschuld van de in 2018 gestarte terugvorderingen op 66,7 miljoen euro.

Voor de boetes ging het om 12,5 duizend vorderingen met een beginschuld van 8,0 miljoen euro, waarbij bijna 133 duizend euro is verrekend. In totaal bedroeg de beginschuld van de in 2018 gestarte boetevorderingen 8,1 miljoen euro.

Voor alle in 2018 nieuw gestarte vorderingen schending inlichtingenplicht samen kwam het totaalcijfer uit op 41,9 duizend vorderingen met een beginschuld van 74,6 miljoen euro en daarbij ruim 241 duizend euro aan verrekeningen. De totale beginschuld voor de vorderingen in 2018 kwam daarmee uit op 74,8 miljoen euro.

Zoals aangegeven in paragraaf 2.2 hebben de einduitkomsten in dit rapport een bepaalde onzekerheidsmarge, omdat een deel van het verrekende bedrag is geschat. De verdeling van de verrekende bedragen bleek, zoals verwacht, rechtsscheef verdeeld met relatief veel waarden onder de 1000 euro. Na een logaritmische transformatie zijn de boven- en ondergrenzen berekend om een indicatie te geven in hoeverre de werkelijke waarden kunnen afwijken van de schatting. De ondergrens voor de totale beginschuld bedroeg 74,8 miljoen euro en de bovengrens 74,9 miljoen euro. Zoals verwacht mag worden bij een rechtsscheve verdeling, is de afstand van de bovengrens tot het totaalbedrag groter dan de afstand van de ondergrens tot het totaal. Deze afstand was echter heel klein.

Tabel 4.1 Uitkomsten schatting verrekende bedragen, 2018

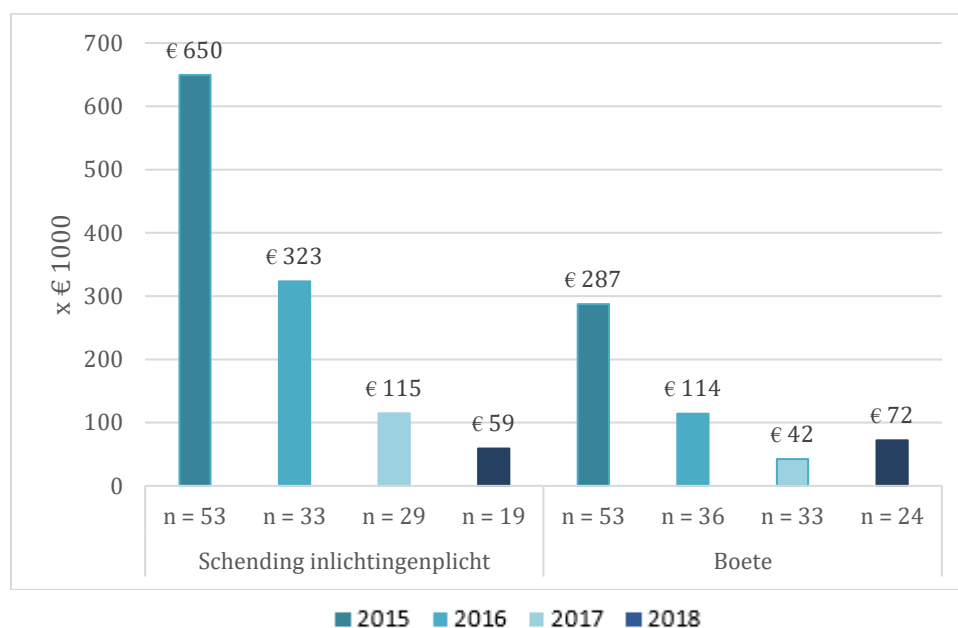
	BDFS		Vragenlijsten en raming			Beginschuld (incl. verrekend bedrag)				
	Aantal vorderingen	Beginschuld vorderingen	Verrekend bedrag	Ondergrens	Bovengrens	Totaal	Ondergrens	Bovengrens	Ondergrens	Bovengrens
	x 1000	x € mln	x €1000			x € mln			%	
Terugvorderingen	29,4	€ 66,6	€ 109	€ 90,0	€ 131,9	€ 66,7	€ 66,7	€ 66,7	100	100
Boetevorderingen	12,5	€ 8,0	€ 132,5	€ 103,6	€ 169,4	€ 8,1	€ 8,1	€ 8,2	100	100
Totaal vorderingen	41,9	€ 74,6	€ 241,4	€ 193,8	€ 300,9	€ 74,8	€ 74,8	€ 74,9	100	100

4.2 Vergelijking met voorgaande jaren

Om het totaal verrekenende bedrag te kunnen schatten wordt eerst het gemiddelde bedrag per vordering berekend. Hiervoor is het verrekenende bedrag dat niet in de BDFS is opgegeven gedeeld door het aantal vorderingen in de BDFS van de responsgemeenten. Zoals besproken in hoofdstuk 3 ligt de respons op de vragenlijst dit jaar hoger dan in voorgaande jaren. Het gemiddelde bedrag per vordering wordt dus op basis van meer gemeenten vastgesteld, waardoor er voor minder gemeenten hoeft worden bijgeschat.

In figuur 4.1 is te zien dat het aantal gemeenten dat de beginschuld na verrekening opgeeft in verslagjaar 2018 lager ligt dan vorig jaar. Voor de terugvorderingen ligt ook het bedrag dat zij hebben verrekend een stuk lager. Zo is te zien dat er 19 gemeenten waren die in 2018 de terugvorderingen ná verrekening opgaven in de BDFS. Het bedrag dat zij hebben verrekend was 59 duizend euro. In 2017 waren er 29 gemeenten die de terugvorderingen ná verrekening opgaven. Het bedrag dat zij verrekenden was bijna het dubbele van 2018, namelijk 115 duizend euro. In verslagjaar 2016 en 2015 waren er meer gemeenten die de restschuld na verrekening opgaven. Het bedrag dat toen in de BDFS miste was ook hoger dan in verslagjaar 2018.

Figuur 4.1 Aantal gemeenten dat de beginschuld van vorderingen schending inlichtingenplicht in de BDFS opgeeft ná verrekening met bijbehorend verrekenende bedrag (x € 1000), naar verslagjaar

Ook het aantal gemeenten dat de beginschuld na verrekening opgeeft bij boetes ligt in verslagjaar 2018 lager dan eerdere jaren. Het bedrag dat verrekend is, ligt met 72 duizend euro wel hoger dan vorig jaar. Ondanks dat het bedrag bij boetes dus hoger is dan vorig jaar, heeft dit weinig effect op het totaal bijgeschatte verrekenende bedrag. Dit komt doordat er in totaal minder boete- dan terugvorderingen zijn (zie ook tabel 4.1). In 2018 is het bijgeschatte verrekenende bedrag ruim 241 duizend euro, terwijl het in 2017 358 duizend euro was. In verslagjaar 2016 ging het om ruim 1 miljoen euro.

4.3 Effect van verrekenende vorderingen op de incassoratio

In het onderzoek 'Incassoratio vorderingen algemene bijstand' wordt de incassoratio berekend door het totaal ontvangen bedrag af te zetten tegen de beginschuld. Hiermee worden de ontwikkelingen in de aflossing ten opzichte van de beginschuld in kaart gebracht. De incassoratio is gedefinieerd als de verhouding tussen het totaal ontvangen bedrag (inclusief eventuele restschulden bij uitstroom) en de schuld bij instroom (met daarin alle correcties tot en met de verslagperiode verwerkt):

$$\text{Incassoratio} =$$

$$\frac{\text{Totaal ontvangen bedrag t/m verslagperiode} + \text{restschuld bij uitstroom}}{\text{Schuld bij instroom} + \text{correcties t/m verslagperiode}}$$

Voor de nieuw gestarte vorderingen schending inlichtingenplicht in 2018 bedroeg de incassoratio 14 procent in datzelfde jaar.

Zoals besproken in de vorige paragraaf hebben de gemeenten in 2018 voor ruim 241 duizend euro aan openstaande vorderingen schending inlichtingenplicht al verrekend vóór opgave aan CBS voor de BDFS. Dit verrekenende bedrag moet in de formule voor het berekenen van de incassoratio worden opgeteld bij zowel het teruggevorderde bedrag als de beginschuld:

$$\text{Aangepaste incassoratio} =$$

$$\frac{\text{Totaal ontvangen bedrag t/m verslagperiode} + \text{restschuld bij uitstroom} + \text{verrekenende bedragen}}{\text{Schuld bij instroom} + \text{correcties t/m verslagperiode} + \text{verrekenende bedragen}}$$

Als het verrekenende bedrag van ruim 241 duizend euro wordt opgenomen in de berekening, blijft de incassoratio voor 2018 op 14 procent.⁵

⁵ Zie publicatie 'Incassoratio vorderingen algemene bijstand', gepubliceerd juli 2019.

5. Conclusie

Het CBS publiceert maandelijks de Bijstandsdebiteuren- en –fraudestatistiek (BDFS) met daarin gegevens over het aantal vorderingen schending inlichtingenplicht en de schuldbedragen die daarmee zijn gemoeid. In het onderzoek ‘Verrekend Fraude- en boetebedrag’ uitgevoerd in 2015 over verslagjaar 2014 werd het vermoeden bevestigd dat door verrekeningen met de bijstandsuitkering of bijstandsgelateerde uitkeringen de schuldbedragen zoals geregistreerd in de BDFS een onderschatting vormen van de werkelijke schuldbedragen. Om die reden zijn de daaropvolgende jaren de verrekende bedragen die missen in de BDFS bij gemeenten uitgevraagd. Het onderzoek is dit jaar wederom herhaald met een uitvraag over verslagjaar 2018.

In 2018 zijn 41,9 duizend vorderingen schending inlichtingenplicht gestart. Volgens de BDFS hadden deze een beginschuld van 74,6 miljoen euro. Uit een extra uitvraag die voor dit onderzoek naar de gemeenten is gestuurd, bleek dat de gemeenten in totaal voor ruim 241 duizend euro aan schulden hadden verrekend vóór opgave aan CBS. Dit brengt de totale beginschuld van de in 2018 gestarte vorderingen op 74,8 miljoen euro. Het verrekende bedrag in 2018 ligt lager dan in de jaren ervoor en volgt daarmee de dalende trend van de afgelopen jaren. Het aantal gemeenten dat na verrekening opgeeft ligt dit jaar ook lager dan voorgaande jaren.

In het onderzoek ‘Incassoratio vorderingen algemene bijstand’ dat CBS in 2019 heeft uitgevoerd, is de incassoratio berekend voor de vorderingen schending inlichtingenplicht die zijn ingestroomd in 2018. De incassoratio is de verhouding tussen het totaal ontvangen bedrag en de beginschuld van de vorderingen. Volgens de oorspronkelijke berekening (gebaseerd op alleen de bedragen uit de BDFS) bedroeg de incassoratio voor de in 2018 nieuw gestarte vorderingen 14 procent. Als het verrekende bedrag van ruim 241 duizend euro in de berekening voor de incassoratio wordt opgenomen, blijft de incassoratio op 14 procent.

Bijlage 1

Inleiding bij de vragenlijst Verrekende fraude- en boetebedragen 2018

Algemeen

In dit onderzoek is het CBS geïnteresseerd in vorderingen waarbij openstaande schulden van de bijstandsontvanger zijn ingehouden op of verrekend met de uitkering van de bijstandsontvanger. **Hierbij gaat het om vorderingen die nieuw zijn in 2018, dus met een datum besluit in 2018.**

Voor dit onderzoek verstaat het CBS onder het begrip 'verrekening' alle gevallen waarbij het te vorderen bedrag is ingehouden op of verrekend is met de **uitkering** én er sprake was van overtreding van de inlichtingenplicht of een boete. Het kan zijn dat bij uw gemeente pas gesproken wordt van een verrekening vanaf het moment dat er een boetebesluit is uitgesproken of dat de term 'verrekening' wordt gebruikt voor te verrekenen inkomsten die een bijstandsontvanger ontvangt naast de uitkering. Wij vragen u om bij het invullen van deze vragenlijst aan te sluiten bij de CBS-definitie.

Populatie

Deze vragenlijst heeft alleen betrekking op nieuwe vorderingen in 2018 in het kader van de Participatiewet, algemene bijstand (kenmerk 10: Aard uitkering = 01, zie de Richtlijnen Bijstandsdebiteuren en -fraudestatistiek 2019 (www.cbs.nl/sz)). Vorderingen voor schulden die ontstaan zijn vanuit de bijzondere bijstand, IOAW, IOAZ en Bbz worden niet meegenomen in dit onderzoek.

Invullen vragenlijst

Wij vragen u om de gevraagde aantallen en bedragen in de gele vakken in te vullen. Bij de cellen met de tekst 'Maak een keuze' kunt u op het pijltje rechts van deze cel klikken en een keuze maken uit de lijst van mogelijkheden.

Indien u nadere uitleg wilt bij een vraag, klik dan op de vraag zelf om over te schakelen naar de toelichting bij de desbetreffende vraag. Deze toelichting vindt u ook in het tabblad 'Toelichting bij de vragen'. U kunt weer verder met het invullen van de vragenlijst door onder de uitleg van de vraag op 'Terug naar de vragenlijst' te klikken.

Versturen van de vragenlijst

Na het invullen van de vragenlijst kunt u het document opslaan (graag onder de originele naam) en als bijlage mailen aan SZ_BDFS@cbs.nl ter attentie van Thirsa Leendertse of Leonore Braggaar. We zien uw reactie graag zo spoedig mogelijk tegemoet, maar uiterlijk **15 maart 2019**. Mocht u vragen hebben over de vragenlijst dan kunt deze stellen via het emailadres of via telefoonnummers 070 337 5517 (Leonore Braggaar) of 070 337 4485 (Thirsa Leendertse).

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

[Klik hier om naar de vragenlijst te gaan.](#)

Verrekende fraude- en boetebedragen 2018

Gemeente: Gemeentenaam

1 Heeft er in 2018 in uw gemeente verrekening plaatsgevonden bij nieuwe vorderingen in het kader van algemene bijstand?¹⁾

Stel: Er is sprake van een boetevordering of een vordering wegens overtreding van de inlichtingenplicht van 250 euro, waarvan in de eerste maand 50 euro wordt ingehouden op (verrekend met) de uitkering.

2 Vanaf welk moment neemt u dergelijke vorderingen op in de BDFS?

In het voorbeeld is er na verrekening nog een restschuld van 200 euro.

3 Indien er na verrekening nog sprake is van een restschuld, welk bedrag neemt u dan op als beginschuld (Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 13 'Hoogte beginschuld')?

Vorderingen overtreding inlichtingenplicht (ontstaansgrond 51 t/m 56²⁾)

Totaal

4 Totaal aantal nieuwe vorderingen wegens overtreding inlichtingenplicht (onverrekend en verrekend)

5 Totale beginschuld van bovengenoemde vorderingen (vraag 4)

Verrekend

6 Aantal nieuwe vorderingen wegens overtreding inlichtingenplicht waarbij verrekening heeft plaatsgevonden

7 Beginschuld vóór verrekening van bovengenoemde vorderingen (vraag 6)

8 Bedrag dat is verrekend bij deze vorderingen (vraag 6)

Boetevorderingen (ontstaansgrond 58 en 59²⁾)

Totaal

9 Totaal aantal nieuwe boetevorderingen (onverrekend en verrekend)

10 Totale beginschuld van bovengenoemde boetevorderingen (vraag 9)

Verrekend

11 Aantal nieuwe boetevorderingen waarbij verrekening heeft plaatsgevonden

12 Beginschuld vóór verrekening van bovengenoemde boetevorderingen (vraag 11)

13 Bedrag dat is verrekend bij deze boetevorderingen (vraag 11)

Opmerkingen

Maak een keuze

Maak een keuze

Maak een keuze

Invullen

nieuwe vorderingen

Invullen

euro

Invullen

nieuwe vorderingen

Invullen

euro

Invullen

euro

Invullen

nieuwe vorderingen

Invullen

euro

Invullen

nieuwe vorderingen

Invullen

euro

Invullen

euro

Eventueel invullen

¹⁾ Alleen vorderingen in het kader van algemene bijstand (Richtlijnen BDFS 2019: 'Aard uitkering' = 01) met een datum besluit op of na 1 januari 2018 en op of voor 31 december 2018.

²⁾ Zie Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 11 'Ontstaansgrond vordering'.

Toelichting bij de vragen

Vraag 1

Voor dit onderzoek verstaat het CBS onder het begrip ‘verrekening’ alle gevallen waarbij het te vorderen bedrag is ingehouden op of verrekend is met de uitkering én er sprake was van overtreding van de inlichtingenplicht of een boete. Het gaat hier om vorderingen in het kader van de algemene bijstand (Aard uitkering = 01) met een datum besluit in 2018. Daarbij moet dus gelden dat de datum besluit op of na 1 januari 2018 ligt en op of vóór 31 december 2018.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 2

Deze vraag gaat over het moment waarop verrekende vorderingen worden opgenomen in de BDFS. Bij deze vraag heeft u de keuze uit drie antwoordmogelijkheden (a, b en c).

Voorbeeld:

Iemand ontvangt van november 2016 tot en met maart 2017 te veel uitkering. Dit wordt in april 2017 ontdekt en vervolgens wordt in de maanden mei tot en met juli 2017 de uitkering gedeeltelijk ingehouden. In augustus is de schuld nog niet volledig afbetaald, maar vindt voor het resterende bedrag geen verrekening meer plaats.

Vanaf welk moment geeft u deze vordering door in de BDFS?

a) Vanaf het moment van beschikking: *in bovenstaand voorbeeld april 2017*

b) Na verrekening: *in bovenstaand voorbeeld augustus 2017*

c) Anders namelijk: *een ander moment*

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 3

Deze vraag gaat over het schuldbedrag dat in de BDFS wordt opgenomen in het geval van een restschuld na verrekening. Bij deze vraag heeft u de keuze uit drie antwoordmogelijkheden (a, b, en c)

Voorbeeld:

Iemand heeft 3000 euro te veel aan uitkering ontvangen. De gemeente houdt een aantal maanden de uitkering gedeeltelijk in en incasseert zo 1000 euro. Er blijft een restschuld over van 2000 euro.

Welk bedrag geeft u dan op in de BDFS als beginschuld (kenmerk 13)?

a) Beginschuld vóór verrekening: *in bovenstaand voorbeeld 3000 euro*

b) Restschuld ná verrekening: *in bovenstaand voorbeeld 2000 euro*

c) Ander bedrag, namelijk: *een ander bedrag*

Voor meer informatie, zie de Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 13 'hoogte beginschuld'.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 4

Bij deze vraag gaat het om vorderingen wegens overtreding van de inlichtingenplicht met een datum besluit 2018, in het kader van de algemene bijstand. Daarbij moet gelden dat de datum besluit op of na 1 januari 2018 ligt en op of vóór 31 december 2018 én voor de ontstaansgrond moet gelden dat het om een van de volgende situaties gaat:

51. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen witte inkomsten

52. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen zwarte inkomsten

53. Overtreding inlichtingenplicht: verzwijgen vermogen en of inkomsten uit vermogen

54. Overtreding inlichtingenplicht: onjuiste opgave woonadres

55. Overtreding inlichtingenplicht: onjuiste opgave samenstelling huishouden

56. Andere overtreding inlichtingenplicht

Voor meer informatie, zie de Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 11 'ontstaansgrond vordering'.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 5

Het gaat hier om de totale beginschuld van alle vorderingen wegens overtreding van de inlichtingenplicht (onverrekend en verrekend) met een datum besluit in 2018, zoals genoemd in vraag 4. Het gaat hierbij om de oorspronkelijke beginschuld, voor eventuele verrekeningen.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 6

Het gaat hier om vorderingen wegens overtreding van de inlichtingenplicht met een datum besluit in 2018 en waarbij een te veel betaald bedrag aan uitkering is ingehouden op of verrekend met de uitkering.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 7

Het gaat hier om de **oorspronkelijke** beginschuld van vorderingen wegens overtreding inlichtingenplicht met een datum besluit in 2018 en waarbij een te veel betaald bedrag aan uitkering is ingehouden op of verrekend met de uitkering. Het gaat hierbij dus om de beginschuld vóór eventuele verrekeningen.

Voorbeeld:

Iemand heeft 3000 euro te veel aan uitkering ontvangen. De gemeente houdt een aantal maanden de uitkering gedeeltelijk in en incasseert zo 1000 euro. Er blijft een restschuld over van 2000 euro. In dit geval dient u het bedrag van 3000 euro mee te rekenen bij het totaalbedrag voor vraag 7.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 8

Het gaat hier om het verrekende bedrag van de vorderingen wegens schending inlichtingenplicht met een datum besluit in 2018 en waarbij een te veel betaald bedrag aan uitkering is ingehouden op of verrekend met de uitkering.

Voorbeeld:

Iemand heeft 3000 euro te veel aan uitkering ontvangen. De gemeente houdt een aantal maanden de uitkering gedeeltelijk in en incasseert zo 1000 euro. Er blijft een restschuld over van 2000 euro. In dit geval dient u het bedrag van 1000 euro mee te rekenen bij het totaalbedrag bij vraag 8.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 9

Het gaat hier om alle boetevorderingen met een datum besluit in 2018. Daarbij moet gelden dat de datum besluit op of na 1 januari 2018 ligt en op of vóór 31 december 2018 én voor de ontstaansgrond moet gelden dat het om een van de volgende situaties gaat:

58. boete wegens overtreding inlichtingenplicht met benadelingsbedrag

59. boete wegens overtreding inlichtingenplicht zonder benadelingsbedrag

Voor meer informatie, zie de Richtlijnen BDFS 2019: kenmerk 11 'ontstaansgrond vordering'.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 10

Het gaat hier om de totale beginschuld van alle boetevorderingen (onverrekend en verrekend) met een datum besluit in 2018, zoals genoemd in vraag 9. Het gaat hierbij om de oorspronkelijke beginschuld, voor eventuele verrekeningen.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 11

Het gaat hier om boetevorderingen met een datum besluit in 2018 en waarbij het te vorderen bedrag is ingehouden op of verrekend met de uitkering.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 12

Het gaat hier om de **oorspronkelijke** beginschuld van de boetevorderingen met een datum besluit in 2018 en waarbij het te vorderen bedrag is ingehouden op of verrekend met de uitkering. Het gaat hierbij dus om de beginschuld vóór eventuele verrekeningen.

Voorbeeld:

Iemand heeft een boete van 4000 euro opgelegd gekregen. De gemeente houdt een aantal maanden de uitkering gedeeltelijk in en incasseert zo 500 euro. Er blijft een restschuld over van 3500 euro. In dit geval dient u het bedrag van 4000 euro mee te rekenen bij het totaalbedrag bij vraag 12.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Vraag 13

Het gaat hier om het verrekende bedrag van de boetevorderingen met een datum besluit in 2018 en waarbij het te vorderen bedrag is ingehouden op of verrekend met de uitkering.

Voorbeeld:

Iemand heeft een boete van 4000 euro opgelegd gekregen. De gemeente houdt een aantal maanden de uitkering gedeeltelijk in en incasseert zo 500 euro. Er blijft een restschuld over van 3500 euro. In dit geval dient u het bedrag van 500 euro mee te rekenen bij het totaalbedrag bij vraag 13.

[Terug naar de vragenlijst](#)

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress

CCN Creatie en visualisatie

Ontwerp

Edenspiekermann

Inlichtingen

Vragen over deze publicatie kunnen gestuurd worden aan CBS onder vermelding van het referentienummer 180700. Ons e-mailadres is maatwerk@cbs.nl.

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.